

Respecte de si algú moria sense confessió o comunió per dessídia del rector, digueren que mai s'havia donat tal cas. També fou requerida llur opinió, junt a la del rector de l'església, sobre l'estat dels ornaments, llibres sagrats, etc., responent que tot era prou correcte, però que hi havia alguns llibres que no s'ajustaven massa a les costums religioses de la diòcesi dertosina. Tanmateix declararen que el rector oferia hospitalitat sempre que li era requerida.

A la qüestió de si el rector o el vicari blasaven, els interrogats diuen que sols al vicari li havien sentit dir en determinades ocasions un "malgrat n'agués Sant Pere de Roma", quelcom que per, nosaltres no deixa d'ésser una ingenuïtat, però que a les forces polítiques de Les Coves allò no els plaia gens ni mica.

Pel demés, cap clergue és herètic, ni tenen, que se sàpiga, cap concubina (cosa, per altra banda, gairebé normal en aquestes calendes), segons diuen les autoritats. Però, al vicari li reconeixen aficcions al joc de la gresca (que l'home practica amb contertulis a la pròpia casa abadia), joc que ve a ser una espècie de daus, prohibits en quasi totes les ordinacions municipals medievals. Així mateix, en la plaça del poble, practica altres jocs ("aleator", diu el document, mot que igual significa jugador de daus, aficionat als jocs d'azar en general o tahir).

Finalment, quan el bisbe els pregunta si els capellans practiquen l'usura, la simonia o altres desviacions, asseguren que res coneixen al respecte. La veritat és que el clero de Les Coves surt ben lliurat de la visita, sobre tot si se'l compara amb el d'altres pobles de la diòcesi, d'actuació no massa edificant, per cert.

La moral del poble.

Pel que fa als laïcs, denunciaren a Pericó Serra i Pere Montroig, per conviure amb dues concubines de forma pública i notòria, de les quals, a més a més, tenien cadascú d'ells un fill. En una situació prou semblant es troben altres veïns, com és el cas de Domènec Durà, Antoni Gener, Mateu Gener, etc. A tots aquests, els quals transgredeixen la norma, el bisbe els va arrasant la barsella i els arranca el jurament que mai no tornaran a incórrer en aquest pecat carnal.

També analitza Paholach el cas de Maria, la muller d'un tal Pere Abella, a la qual s'acusa de no conviure amb el seu marit. L'explicació de la dona sembla que deixà satisfet al bisbe: aquell bandarria d'Abella cada vegada que es troba amb ella li calenta l'esquena. Maria li diu a Paholach que tampoc és cosa que la mate del tot, raonament que convenç plenament al bisbe.

A banda d'aquestes debilitats de la carn, tan humanament comprensibles, el bisbe també s'ocupa de punir als qui practiquen l'usura, que a Les Coves -veges túl-, en són un grapat. L'església, tot i que en determinats moments de la seua història haja practicat l'usura, reprenia -al menys oficialment- aquesta activitat del préstec lucratiu i immoral. Fins i tot, hi ha covarxins que practiquen l'usura amb els diners del joc.

Darrerament, el bisbe rep a Maria Enego, a la qual se li acusa de bruixeria: "dixerunt quod Maria Enego est conjuratrix". Aquesta resta de paganisme, que mai pogué erradicar-se del tot, era mirada per l'església medieval amb certa relaxació, positura molt allunyada de la terrible actitud mantesa per aquesta institució a partir del segle XVI; potser aquesta circumstància lliurà la pobra Maria, que a no dubtar-ho, d'haver nascut dos segles després, hauria rematat els seus dies a la foguera. Ara, amb la ferma promesa de no reincidir, el bisbe Paholach li perdonava el passat, i a altra cosa.

La visita durà uns dies, enllestida la qual, el bisbe continuà el seu itinerari pels restants pobles dels voltants, amb la seua feina fiscalitzadora de la moral i els bons costums d'aquella societat valenciana tardo-medieval i el seu informe ens ha servit per apropar-nos un poquet més al coneiximent del passat del nostre poble, la qual cosa no és de despreciar.

EUGENI DIAZ MANTECA.

